

Fänrik Ståls krig

J. Z. DUNCKER

Fänrik Ståls krig

spel i fem akter

av Christian Lanciai (1992)

Personerna :

Kurt von Stedingk, svensk ambassadör i Sankt Petersburg

Tsar Alexander I av Ryssland

en rysk minister

General Vilhelm Mauritz Klingspor

Generallöjtnant Georg Carl von Döbeln

Överste Carl Johan Adlercreutz

General Fredrik Vilhelm von Buxhoevden

Överste Jakov Petrovitj Kulneff

Viceamiral Carl Olof Cronstedt

Konung Gustav IV Adolf

Riksmarskalk Axel von Fersen d.y.

Överstelöjtnant Joakim Zachris Duncker

en gammal finsk bonde

en ung rysk officer (Bulgarin)

en prost

en läkare

en tjänare

Friherre Eberhard Ernst Gotthard von Vegesack

Underlöjtnant Wilhelm von Schwerin

Generallöjtnant Johan Adam Cronstedt

General Johan Fredrik Aminoff

Gamle Lode

Major Otto von Fieandt

Överste Johan August Sandels

en pastor

soldater:

Hurtig

Modig

Stolt

Arm

Stark

Stursk

Doktor Bjerken

en borgmästare

Generalguvernör Göran Sprengtporten

en dam

en budbärare

General von Essen

Major von Törne

von Gerdten, officer
Montgomery, adjutant
Karpenhoff, rysk officer
en fältskär
Argillander, finsk soldat

kurirer, soldater, borgare och damer, uppvaktning, m.m.

Handlingen utspelar sig i Finland, Sankt Petersburg, Västerbotten och Stockholm under Finska Kriget 1808-09.

Copyright © Christian Lanciai 1992

Fänrik Ståls krig

Akt I scen 1.

Ett kejserligt kabinett i Sankt Petersburg, februari 1808.
Stedingk väntar.

Stedingk (tydligt bekymrad) Kejsaren dansar och ler vänligt, talar allenast om fred och betygar sin eviga vänskap, försäkrar att han är som konungens onkel i släktskap då de ju är svågrar och hävdar retoriskt att ingen vill åt Finlands tröstlösa fattiga kallmörka ödemark, samtidigt som han har hemliga samtal med sin ödesbroder Napoleon, sin bundsförvant, som kräver av Alexander att Sverige skall oskadliggöras. Och ryssarna mobiliserar och flyttar arméer mot Kymmene medan de glömmer sitt krig mot Turkiet. Vad menar den tsaren, som pratar blott fred men som hemlighetsfullt förbereder blott krig? Nå, här är han.

(Kejsar Alexander inträder med svit.)

Alexander (till sviten) Ni kan gå. *(Sviten går.)*

Herr ambassadör ifrån Sverige, ni bad att få tala med mig. Här är jag.

Stedingk Vi är i Sverige mycket oroliga över den ryska mobiliseringen. Varför sammandras så mycket ryska trupper mot Finland?

Alexander Det pågår ett världskrig. Ni är Englands bundsförvant, och jag är Frankrikes. England och Frankrike befinner sig i en tvekamp på liv och död om världsherraväldet. Alla har sett vad engelsmännen kan göra. De seglade upp till Köpenhamn, bombade sönder staden och tog med sig den danska flottan därifrån. Sedan dess är Danmark och Ryssland i krig mot England. Men Sverige står dåraktigt nog på Englands sida, och England är beroende av svensk tjära. Många i Sverige vill dra sig ur spelet. Vad vi fruktar är att England skall göra med Sverige som det gjorde med Danmark.

Stedingk Så Ryssland samlar arméer mot Finland för att bekämpa Englands sjöherravälde?

Alexander (vill bortförklara sig) Det är bara manövrer. Det är bara försvarsberedskap. Om England innästlade sig i Östersjön och satte sig fast i Finland med er flotta skulle hela Ryssland vara allvarligt hotat. Ingen ryss vill ha krig med Sverige.

Stedingk Men Napoleon vill ha krig mellan Ryssland och Sverige.

Alexander Jag måste tills vidare foga mig efter Napoleons vilja. Ingen i världen kan stå honom emot. Ni har sett hur han har besekrat hela kontinenten inklusive Österrike och Preussen. Även jag blev besegrad vid Austerlitz.

Stedingk Kan ni av en översittare som Napoleon låta er tvingas till att angripa er egen svåger lömskt i ryggen?

Alexander (ser ner) Herr ambassadör, så sant som Gud är mitt vittne, jag eftersträvar inte så mycket som en by av er. Ingen fara är att frukta från min sida. Vad ni har att befara är anfall från Norge och mot Skåne. Endast därifrån är Sverige hotat.

Stedingk Är det allt ni har att säga mig?

Alexander Det är allt för närvarande.

Stedingk Ers kejsrerliga majestät. (*bugar sig och går. Genast så fort han gått kommer kejsarens svit in igen.*)

Alexander Den ambassadören vet för mycket. Neka honom kurirpass tills vidare. Han får icke avsända någon post. Ingen i Sverige får veta när vi angriper Finland. När kriget brutit ut, då får han avresa, och då får han ta med sig vår krigsförklaring.

en minister Ja, ers majestät.

Alexander Det borde tillfredsställa Frankrikes ambassadör. Det är bara han som yrkat på detta djävulska förfaringsätt.

ministern Jag skönjer Napoleons hjärna genom detta.

Alexander Jag känner Napoleon flåsa i min nacke och höja piskan bakom min rygg.

Scen 2. Klingspor med sina officerare.

Klingspor Det är låga busfasoner! Det är barbari! Det är det lägsta tänkbara förräderi! Den ryske kejsaren är en förbannad lurk!

Döbeln Herr fältmarskalk, här duger inga lösa skott i luften! Stunden kräver kraft och handling!

Klingspor General, ni har ej talan att tillrättavisa mig! Tror ni ej att jag äger instruktioner?

Döbeln Ryssarna kan slås tillbaka, om vi gör det nu, herr fältmarskalk!

Klingspor Vi vet att de har en armé på fyra hundra tusen man. Vi har knappt fyrtio tusen man, och nu i detta läge kan vi ställa upp med jämnt ett tusen. Vill du offra tusen präktiga och omistliga landsmän mot ett glupigt avgrundsmönster som nu kastar hundra tusen man rakt in i Finlands svarta vinter?

Adlercreutz Vi behöver varje individ vi kan uppbringa.

Klingspor Bra talat, Adlercreutz! Det är min mening också! Tsaren där i öster struntar blankt i hur tallösa massor han förlorar i sin tjänst, för han har alltid ännu fler miljoner kvar; men vi unika nordbor har ett mänskovärde och har därför inte råd att offra någon enda individ! Vi måste rädda hären. Det är viktigast av allt.

Döbeln Och överlåta Finland åt det ryska barbariet?

Klingspor Mina instruktioner säger tydligt (*håller upp en bunt papper*) att vår främsta energi bör ägnas till att rädda vad av hären frälsas kan och att i Sveaborg och Svartholm inkvartera alla som kan rymmas och att föra resten upp till Österbotten tills de isar brutit som nu gör all kommunikation med Sveriges moderland omöjlig. Det är klara instruktioner.

Adlercreutz Men, herr fältmarskalk, det är väl inte alla instruktioner?

Klingspor Jag har rätt att tolka dem som jag själv vill och göra vad jag finner bäst i dagens läge. Vi vet här i dagens läge att det är runt trettio grader kallt och att det enda ryssar gör i Finland än så länge är att de förfrysar fötterna. Låt dem förfrysa

fötterna. Vi värmer oss och går vår väg och slår tillbaka när de tröttnat på den finska ödemarkens lemförfrysande svartkalla kallbrandsvinter.

Döbeln Får jag fråga, har det inte kommit några klara direktiv från konungen?

Klingspor Den gossen vet väl inte ännu att hans land har invaderats. Skeppstrafiken kan ej än fungera över Östersjön, och jag har hemligen fått veta från Sankt Petersburg att vår ambassadör von Stedingk där har isolerats och förvägrats sända någon post. Den satans tsaren ville inte att en enda svensk i förväg skulle vara varnad inför överfallet bakifrån. Han satte kniven i vår rygg med lömskaste beräkning! Skall vi blotta ryggen ytterligare för honom? Borde vi ej snarare då ta betäckning?

Adlercreutz Låt oss retirera.

(En kurir inträder.)

kuriren Herr fältmarskalk! Från Cronstedt, översten för Savolaksbrigaden!
(överröcker ett brev)

Klingspor (sliter upp det, läser högt) "Ryssarna har fallit in i Savolaks den tjugoåttonde februari. Jag har anträtt återtåget."

Andra kniven i vår rygg! Och det är kortare till Österbotten därifrån än härifrån Tavastehus! Vi måste skynda oss!

Döbeln Panikartad reträtt, herr fältmarskalk?

Klingspor Stå inte där och kom med spydigheter! Jag ger order! Vi drar oss tillbaka! *(går rasande ut.)*

Döbeln Vet du något mer om instruktionerna?

Adlercreutz Det står i dem att återtåg och räddning av armén först borde iakttagas efter att allt vad som alls kan göras för att stoppa fienden har gjorts, och att reträtt ej borde göras förrän nöden kräver.

Döbeln Klingspor tolkar sina direktiv på eget sätt.

Adlercreutz Han är en gammal man.

Döbeln Men Klercker är långt äldre och långt mera aktiv! *(går rasande.)*

Adlercreutz (suckar) Kriget börjar dåligt.

Scen 3. Buxhoevden med sin stab.

Buxhoevden Vad har den där slarvkejsaren i Petersburg skickat ut oss på för ett miserabelt äventyr! Halva armén förfrusen i en oländig ödemark utan mat och utan vägar, ett dödens land för alla inkräktare, och till vilken nytta? För att det passar Napoleon? I sanning, mina herrar, ett försmädligare härnadståg har jag aldrig varit med om.

Kulneff Men svenskarna flyr som yra höns, herr överbefälhavare! De överger Finland i panik!

Buxhoevden De samlar sig, din yrmössa! De drar sig tillbaka bara för att sedan kunna slå tillbaka! Vi är bara Potemkinkulisser som jagar dem med korkbössor! Vi har varken krut, mat eller kläder och kan inte få det heller, för vägarna är oframkomliga. Så länge svenskarna flyr för syns skull måste vi synas jaga dem för syns skull, bara för att inte få Ryssland utskrattat inför världen, vilket det blir förr eller senare ändå. Vi har ju ingen ordning!

Kulneff Vi ska nog ta Finland ändå, herr överbefälhavare. Bara Svartholm och Sveaborg har fallit är kusten klar.

Buxhoevden Sveaborg är Europas kraftigaste sjöfästning! Den kan hålla ut i årtal! Och Svartholm kan hålla ut tills de får förstärkningar i sommar! Tror du svenskarna är så dumma att de överlämnar två så goda fästningar åt oss?

(En kurir kommer in.)

Nå, din spelevink! Fram med nyheterna, och se inte så glad ut!

kuriren Herr överbefälhavare! Svartholm har fallit! Kommendanten Gripenberg har avtågat med alla sina män!

(Alla står som förbluffade.)

Buxhoevden (kan inte tro det) Är det sant?

kuriren Här är hela rapporten. *(lägger fram en bunt papper.)*

Kulneff (nöjd) Ingenting är omöjligt för oss slarviga oordnade ryssar.

Buxhoevden (synar dokumenten) Det är onekligen sant. Vad menar ni om detta, mina herrar?

Kulneff Vi menar, herr överbefälhavare, med er tillåtelse, *(stramar upp sig och slår ihop klackarna,)* att kan vi ta Svartholm så kan vi ta Sveaborg.

Buxhoevden (alltjämt tagen av nyheten) Vi har onekligen råd att åtminstone våga ett försök. Går det, så går det. Vi fortsätter kriget, mina herrar.

(allmän uppskattning och instämmanden. Kulneff skiner som en sol.)

Scen 4. Sveaborg. Tunga murar.

Cronstedt Dystra fängelse, förvisningsfängelse, exil i tröstlöshetens helvete, när skall jag bliva kvitt mitt oerhörda öde? Här går segraren från Sveriges sista sjökrigsslag Svensksund som en förvisad fånge, som ett fästningshjon på livstid, blott emedan den mest fåfänga av kungar ville hålla hela äran för Svensksund för egen del. Den svenska avundsjukan drev mig hit från ämbetet som sjöminister till en grå exil i ödemarken som en fästningskommendant. Ett öde hav av is och kyla och massiva fästningsvallar av tung grå granit blev allt jag fick som lön. Men jag skall hämnas. Nu behärskar den demoniske Napoleon Europa, han har krossat Preussen och det kejsarliga Österrike och har tvingat ryske tsaren in i allians med honom mot de sista envisa motståndarna det dumma England och det gustavianskt fåfänga Sverige. Gustav, den nyckfulle opålitlige teaterkungen, skådespelaren som trodde att han spelade sin roll som konung väl, är död, han sköts på sin teaterscen blott för sin dåliga gestaltningens skull, men sonen Gustav Adolf lever ännu, denne klint begåvade, halsstarrige och halvt hysteriske menlöse nolla, som har ärvt sin faders enväldsstat men som ej rätt kan sköta den. Emot den stackaren uppträder nu den ryske tsaren som en duglig ledare för världens största och mest folkrika nation. Han har behagat välla in i Finland. Vad förmår en fattig finländsk ödemark och ett avrustat klint begåvat Sverige mot en sådan överväldigande övermakt? Det enda svenskarna kan göra emot honom är att offra sina liv i fåfängt motstånd, och det vore enbart dumt emedan svenskarna tyvärr är ganska få. Det enda kloka jag kan göra är att rädda dessa få men ovärderliga små liv i så stor utsträckning som möjligt. Därför är det bäst att denna fästning uppges utan strid mot fritt avtågande. Men ingen kommer någonsin att tillåta att Sveaborg blir bortskänkt utan strid. Min svåra uppgift blir således att igenom utdragna förhandlingar försiktigt lotsa skeppet genom diplomatiskt farligt sund så att ej någon frestas till att våga göra något myteri på vägen. Samtidigt så gäller det att hålla sig så skadeslös som möjligt. Ingen kommer väl att tacka mig för detta, och mitt rykte blir i framtiden förändrat till sin motsats

och måhända rena vanäran, men vad gör det, så länge ryssarna belönar mig och ger mig all den lön som Sverige aldrig gav mig?

Scen 5. Vid Siikajoki, 18 april 1808.

Adlercreutz till häst på höjden av en kulle. Vinter, snö, iskyla och gråhet.

Adlercreutz Trötthet, gråhet, iskyla och vanmakt överallt. Vi har nu retirerat femtio mil i stort sett utan strid. Vår general-en-chef, den gamle Klingspor, har rest hem och lämnat ordern kvar att retirera. Retirera in i helvetet?

Vad nytt, min adjutant?

adjutanten Von Döbeln har skött allting bra och drar sig nu tillbaka över älven. Men den galne Kulneff fortsätter att anfalla.

Adlercreutz Men striden är ju över?

adjutanten Ja, det trodde vi, men ryssarna är krigshysteriska. Blott för att vi har backat genom hela Finland tror de att vi måste backa ända ut i havet. Och de tror att det är de som jagat oss och inte vi som retirerat. De tar Sveriges feghet för en självklarhet. De tar för givet...

Adlercreutz Jag förstår. Så Kulneff jagar på och kan ej bromsa fastän striderna är över? Han jagar örnen ridande till häst och ser ej vad han har framför sig eftersom han stirrar rakt mot solen? Vilken klåpare till krigare! Vår högste general har lämnat oss med order om ett fortsatt återtag. Nu går han miste om en härlig möjlighet till ryktbarhet och ära. Vi ska bjuda ryssarna en överraskning. Äntligen kan vi nu göra någon nytta. Anfall! Fram med Nylands jägare från Pietola ner mot klockargården, och för fram ett kompani tavastehusare mot färjeläget! Vi ska klyva ryssarna i tu så Kulneff börjar hicka!

adjutanten Ja, herr general. (*ger sig av*)

Adlercreutz De dåraktiga ryssarna försvagar själva sina linjer, sprider ut sig över Finlands vida ödemarker, splittrar sig och lämnar ryggen fri och inbillar sig sedan att den svenske ägaren till stulet land skall ödmjukt backa ut i havet. Ryssarna må stå helt själva för sin undergångsmentalitet. En skandinav är segare än alla rötter och allt virke i Sibirien. Nu drivs den ryska övermaktens överväldigande slagkraft över älven, och den gode Kulneff måste fly och slita spö för några hundra svenskar. Väl bekomme, Kulneff! Njut av segern, svenskar! Den blir ej den sista, men den blir den första av tyvärr i längden ett blott alltför litet och lätrräknat antal.

Scen 6. Sveaborg. (*som scen 4*)

Cronstedt inför sina officerare och män.

Cronstedt (*går av och an*) Ni har hört, att vi ämnar skänka bort fästningen åt ryssen. Ni har hört att det pågår ett förräderi inom Sveaborg. Ni har hört mycket, och ni pratar mycket, och ni sprider mycket rykten. (*vänder sig om*) Men ni vet ju själva att ni ingenting vet! Tror ni kanske att det här kriget är så enkelt? Tror ni verkligen att jag bara är en feg förrädare och ingenting annat? Inte ens Göran Sprengtporten är bara någon vanlig förrädare! Krig och politik är mycket mera komplicerade idag än vad de var för tjugo år sedan, när det bara gällde att gå på med knölpåk och klubba.

Vi har förhandlat om fred med ryssarna, för vi vill alla ha fred. Vi lever i ett krigiskt tidevarv, och då är fred till vilket pris som helst det mest angelägna som

finns. Då är fred det enda som lönar sig och det enda som ger en framtid, ty freden är krigets enda bot, och kriget bara förstör allt. Ni vill väl alla behålla livet?

männerna (tveksamt mummel) Ja.

Cronstedt Utanför dessa murar står en rysk armé på kanske tio tusen man. Förstärkningar anländer oavbrutet, medan vi här inne inte har någon hjälp att vänta förrän isen har lossnat kanske först i juni. Ryssarna belägrar oss. Visst kan vi hålla ut, men hur länge? Lönar det sig? Lönar det sig att dö för dessa ödemarker, dessa gråa trista hav, dessa dystra murar, denna oändlighet av tristess? Vill ni dö till sista man, ni är sammanlagt sex tusen sju hundra femtio stycken, för försvaret av vad? För ett ruttet Sverige? För en kung som bär sig åt som en fjant? För ett fosterland som svikit er?

en soldat Ja.

Cronstedt (vänder sig om) Vem sade ja?

soldaten Jag.

Cronstedt Så finns det då även bland dessa desillusionerade veteraner och tillnyktrade ex-idealister, som bara längtar hem, ett ensamt exemplar av den naiva blåögdheten, Karl den tolfte gamla urbota dumhet och gåpåår-enfald! Vet du vad du ber om, din stackare? Sex tusen sju hundra fyrtonio kamraters död i onödan!

soldaten Men vi kan slåss, vi kan hålla ut, vi har vapen, och vi har mat.

Cronstedt Freden ger alla livet utan en enda droppe blodsutgjutelse! Är det sämre än att låta sig köras över av en växande rysk armé på hundra tusen man? Är det sämre än att låta sig bli begravnen levande och glömd och otackad för att man offrade livet här bland dessa likgiltiga gravstenar? (*Soldaten tiger.*)

Jag ger er freden och livet. Gå hem till era familjer och lev. Ingen ryss kommer att röra ett hår på era huvuden så länge ni lever, och det har ni enbart mig att tacka för.

en annan soldat Men framtiden, herr amiral? Vad ska framtiden säga? Vad ska Sverige tänka om oss?

Cronstedt Det tar jag på mitt ansvar. Ni är alla oskyldiga. Endast jag är skyldig. Herr överste! Hala fanan! (*Svenska fanan halas.*) Gör klart för avtåg!

(Männerna tågar ut i god ordning.)

Skynda nu bort innan fler frågor ställs, innan någon begynner att tänka och innan någon får tanken att ställa mig frågan hur mycket betalt jag har fått av de nya världshärskarna. Håll hakan högt. Du är en bättre skådespelare i ditt fromlande förräderi än den fjantige dödsskjutne kungen.

Farväl, du beklämande hem för en levande begravd själ. Nu ser mig Sverige aldrig åter. Segraren vid Svensksund har hämnats förlusten av sin seger. Konungen må nu ta ansvaret för konsekvenserna av sin enväldspolitik och sina erbarmliga meningslösa krig. Finland är offret. Jag gråter med henne för evigt.

(går. Scenen blir öde. Ljuset tonas gradvis ner till ingenting.)

Akt II scen 1. Stockholms slott.

Gustav Adolf Mina herrar, var ej så naiva! Vad betyder väl förlusten av Svartholm och Sveaborg? Har vi ej rätt i kriget? Är det icke vi som orättvist blev överfallna bakifrån av den förrädartsaren som så innerligt förklarade de fredligaste avsikter? Han bjöd sin högra hand till fred och samförstånd men högg med vänstra handen kniven i vår rygg! Säg, får man göra så? Är det ej självklart att två så gemena skurkar som Napoleon och den lömskaste av tsarer, som beslutar sinsemellan svagare nationers undergång, att de med tiden måste straffas hårt med sina stater

om av ingen annan så av ödet? Vad har stackars Finland gjort mot Ryssland? Var ej tsaren som en bror till mig? Är vi inte svågrar? Och så våldtar den banditen jungfrun Finland! Vilket sätt!

Axel von Fersen Ers majestät, jag har den äran att få presentera en kurir från Finland.

Gustav Adolf Äntligen! Vi längtar efter livstecken från Finland!

(Johan Zachris Duncker visas in.)

Duncker (på knä för konungen) Ers majestät, än lever Finland, och det kan försvara sig.

(håller fram sin kurirpost.)

Gustav Adolf (öppnar och ögnar igenom rapporterna) Ert namn, min unge vän?

Duncker Jag heter Johan Zachris Duncker, och jag är kapten.

Gustav Adolf Den gode Sandels talar gott om er. *(blir mer och mer entusiastisk medan han läser)* Ni har utmärkt er vid Pulkila, och Sandels själv har öppnat vägen ner till Kåpio, och Adlercreutz har segrat stort vid Sikajoki! Segrar, segrar, bara segrar! Käre Johan Zachris Duncker, du får utan vidare majors rang genast för så lysande bedrifter men mest för så underbara nyheter, som kommer verkligen att lysa upp vårt Sverige, just när Sveaborgs fall kastat ner allt svenskt i dödsskuggans förtvivlan.

Duncker Sveaborg? Förlåt mig, jag förstår ej....

Gustav Adolf Sveaborg är fallet. Uppgavs utan strid.

Duncker Men det var världens starkaste befästning! Det är inte möjligt! Vem har gjort ett sådant nidingsdåd? Och just när segrarna i Österbotten blir allt klarare!

Gustav Adolf Min vän, du visste inte detta? Kommendanten, viceamiral Carl Olof Cronstedt, skänkte ryssarna vårt dyraste och största fäste, försvarets grund för hela Finland, därtill hundratio skepp, tre tusen tunnor krut och två tusen kanoner samt två hundra tusen kulor, bomber och granater utom mängder av gevär, ammunition och nästan åtta tusen man och det helt gratis. Och han var marinminister! Denne ende man har prisgett Sveriges rike åt den ryska huligan-nationen!

Fersen Lugna er, ers majestät. Ni uppträder offentligt.

Gustav Adolf Och en sådan nedrig sväger låter världen leva! Den förbannade förrädaren! Den ondskefulle svekfulle lakejen till Napoleon, det avgrundsmonstret!

Duncker Menar nu hans majestät Carl Olof Cronstedt eller tsaren?

Gustav Adolf Bådadera och Napoleon! Vår värld är fylld av nedriga förrädare!

Duncker Jag kan försäkra er att jag dock icke tillhör deras skara.

Gustav Adolf Nej, min vän, du kom med goda nyheter i stället. Och England skall nog hjälpa oss mot dessa monster som våldtager världen med sin ondska. Du skall som belöning få vår ärevördiga urgamla Svärdsorden. Och utom dina segrar har vi även Gotlands frihet och befrielsen av Åland att fromt glädjas åt. Min vän, böj knä!

(Duncker böjer knä, konungen tar fram den stora huggvärjan och dubbar honom.)

Vi med Guds Nåde Sveriges, Götes och Wendes konung upptager dig till riddare av den hedervärda och urgamla Svärdsorden! Var värdig!

(dubbar honom. Fanfar.)

Duncker (reser sig) Jag tackar er, ers majestät.

Gustav Adolf Ingenting att tacka för. Fortsätt som ni börjat, och ni kommer att löpa långt.

Duncker Jag svär, ers majestät, att gottgöra Cronstedts blunder. Vi har en annan och bättre Cronstedt hos oss i Österbotten.

Gustav Adolf Om du kan gottgöra Sveaborgs fall, min vän, så kan du ensam vinna kriget.

Duncker Det eller dö, ers majestät! *(slår ihop klackarna och går.)*

Gustav Adolf Det var en sann riddersman. Kan han överleva kriget?

Fersen Sådana män finns det bara i Finland. De kan överleva vilket krig som helst, men de kan inte överleva Finlands fall.

Scen 2. I Finland.

En gammal finsk bonde och en ung rysk officer sitter och pratar.

Bulgarin Hur står det till, gamle far?

bonden Jo tack, jämna plågor, det knallar och går om än långsamt, livet på en pinne, ni vet, är inte lätt ens för en finne, det finns hopp om livet, kan man säga, trots allt.

Bulgarin Varför trots allt?

bonden Det är ju krig i landet. När kriget kommer tar livet slut på många ställen.

Bulgarin Men vi kommer med livet för att främja det.

bonden Ändå tycks ni vara på väg tillbaka mot Ryssland.

Bulgarin Nej, jag ska bara förena mig med mina trupper i Rautalampi.

bonden (för sig själv) Han ljuger. Det finns inga ryska trupper i Rautalampi.

(öppet) Men det sägs att ni ryssar i alla fall inte stannar länge här i landet.

Bulgarin Det är tomma rykten! Det har kungjorts för hela världen att hela Finland är förenat med Ryssland för evigt, och vad den ryske tsaren säger är heligt!

bonden Vet ni då inte att ryssarna drar sig tillbaka från Gamla Karleby och att svenskarna förföljer dem?

Bulgarin (för sig själv) Bondgubben vet mera än jag. *(öppet)* Visst vet jag det, men jag vet också att starka förstärkningar är på väg från Ryssland och att alla svenskar måste dra sig ända tillbaka till Sverige och stanna där för alltid. Men hur kan ni veta vad som händer vid Gamla Karleby så här långt borta?

bonden Sandels har återtagit Kuopio och dessutom erövrat Jorois och Jokkas nära Sankt Michel med bara tusen femhundra man, och där svenskarna går fram, där beväpnar sig folket överallt, och nu har kungen själv kommit till hjälp med krigsfartyg. Ska ni verkligen slå ihjäl alla finnar för att ta vårt land?

Bulgarin Varför tror du det?

bonden Det har kungen sagt, och på något annat sätt kan ni nog inte få vårt land.

Bulgarin Kungen ljuger. Er kung är dum och dålig. Så småningom kommer nog alla finnar att förstå att det är bättre att ha det bra under tsaren än att ha det sämre under kungen.

bonden Men ni ryssar har inte samma språk som vi och inte samma religion och inte ens samma alfabet. Ska ni komma hit och lära oss ett nytt språk, ett nytt alfabet och en ny religion när vi har det bra med våra gamla system sedan sju hundra år?

Bulgarin Hör nu här. Finland är redan ryskt. Vi har tagit hela sydkusten, fästningarna Svartholm och Sveaborg och själva huvudstaden Åbo. Alla har erkänt den nya ordningen: präster, biskopar, landshövdingar, prokanslern och hela akademistaten har accepterat tsaren.

bonden De är allesammans bara fegt etablerat patraske.

Bulgarin Men det är hela landets ordning.

bonden Du talar som du har förstånd till. Vad är tsaren? Bara en mänska. Vad är armén? Bara människor. Vad är ordningsmakten? Bara individer. Allt sådant är bara bluff och fåfänga och sådana Potemkinkulisser som ni är bra på i Ryssland. Men du och tsaren kommer aldrig att övertyga eller vinna folket. Vi bönder, som äger landet, försörjer det, odlar och sköter det och som finns överallt, är nio tiondelar av landets befolkning, och inte en enda av dem kommer någonsin att acceptera er, för det vet att naturen är bättre och pålitligare och överlever alla ordningar. Du och

tsaren och alla era herkulesarméer har ingenting att göra i Finland. Jo, många av er kommer att dö här.

Bulgarin Försöker du skrämma mig, gubbe?

bonden Jag säger bara som det är. Alla gamla ordningar är bättre än alla nya. Ni vill utrota alla svenskar ur Finland. Men vi har samma religion som svenskarna, och de har lärt oss skriva vårt eget språk. Men ni vill förryska oss. Det vill inte vi.

Bulgarin (reser sig) Du är bara ett av många offer för falsk propaganda. Svenskarna försöker uppvigla allt löst folk mot oss, men det resulterar bara i massakrer. Klokt folk i söder som herrarna i Åbo, amiralen Cronstedt och Göran Sprengtporten ville just skona er från sådant. På grund av meningslöst motstånd från er sida blev vi tvungna att plundra Vasa.

bonden (reser sig) Har ni plundrat den gamla fina staden!

Bulgarin Såja! Ta det lugnt! Det är ju bara vanligt krig!

bonden (höjer sin käpp) Bara vanligt krig! Vik hädan, huligan! (*försöker slå honom.*)

Bulgarin Såja! Såja! (*flyr*)

bonden (skakar käppen hotande i vädret) Försvinn ur vårt land, ryska huliganer!

Scen 3. Ett torftigt rum med en sjuksäng.
Carl von Döbeln slänger sig av och an i svår feber.

Döbeln Dessa plågor! Dessa evinnerliga plågor! Är det kriget eller är det jag? Är det kroppen eller själen, denna inre oroshärd som fräter sönder mig? O kval, finns det då inget slut på helvetet?

(*Prosten kommer in.*)

Prosten Hur står det till idag, herr överste?

Döbeln Åt helvete som vanligt, svartrock! Vad gör ni här?

Prosten Vad gör en kyrkans tjänare hos en man som ska till att dö? Skänker tröst, förstås, och stärker hans moral inför den slutliga krisen.

Döbeln (klentroget) Så ni är här för att trösta mig?

Prosten Ni är illa sjuk, min gode man. Ta det lugnt. Låt mig få läsa några uppbyggliga rader ur Bibeln.

Döbeln Det kan gummor göra bättre än ni.

Prosten (upprörd) Vad är det för ett språk till en präst, herr överste?

Döbeln Det är vanligt karlspråk från man till man.

Prosten Men jag är ju präst!

Döbeln Ni menar att ni inte är en man? Är ni då kanske en kvinna?

Prosten Visserligen är jag ju förstås en man, det kan ju vem som helst se på mig, men samtidigt är jag ju något mer än bara en man....

Döbeln Ni är alltså mer än bara mänsklig. Gör mig då frisk, så att jag kan stå på benen idag och leda mina björneborgare mot ryssen.

Prosten Ni frestar Gud, min son! Jag är ju inte övermänsklig!

Döbeln Men ni sade ju själv att ni var mer än bara mänsklig?

Prosten Ja men inte kan ni ju begära underverk av mig!

Döbeln (allvarligt) Det är absolut nödvändigt. Adlercreutz är hårt trängd i söder. Jag får inte släppa ryssarna på honom! Släpp djävulen på mig, herr häxdoktor, men gör mig frisk!

Prosten Ni hädar, herr överste.

Döbeln Alltså kan ni inte hjälpa mig.

Prosten Jo, jag kan trösta er och ge er sanningens ord.

Döbeln (aggressivt) Dra åt helvete, förbannade bluffavskrädeshög!
Prosten (drar sig ut, förskräckt) Säger man så till en präst? (*går ut.*)
(*utanför*) Han är ju rena hedningen! Gå in till honom, den som törs!
(*Döbeln vrider sig i konvulsioner.*)

läkaren (utanför) Är han sjuk?

Prosten Gå in till honom ni. Han är inte klok. Han får säkert ett anfall när som helst.

läkaren (lugnt) Det är bara den gamla hjärnskadan. (*går in till Döbeln.*)

Hur står det till, (*ironiskt*) min mönsterpatient?

Döbeln Det står illa till, herr doktor. Ingen kan göra mig frisk och inte ens prästen med sina häxkonster. Ändå äter jag alla era mediciner.

läkaren Var klämmer skon idag?

Döbeln Den klämmer alldeles förbannat. Adlercreutz är rädd i söder, mellan mig och honom står ryssen och hotar honom, och jag kan inte rädda Adlercreutz, emedan jag har brinnande hög feber. Det är skon som klämmer.

läkaren Jag förstår. Vad vill ni?

Döbeln Upp och slåss! Gör mig frisk till vilket pris som helst! Ge mig en hemlig drog som kan göra att jag kan stå på benen bara idag! Sedan må jag gärna fara åt helvete!

läkaren Sådana droger finns inte, min vän. Det finns bara droger som söver och förlamar.

Döbeln Ge mig motsatsen då!

läkaren Ni verkar envis och beslutsam.

Döbeln Jag måste upp och slåss! Hör ni, ni som är läkare! Gör mig frisk genast! Det är en order!

läkaren Ni har det inom er som är friskare än alla sjukdomar. Inte ens jag med hela min vetenskap och alla mediciner kan stå i vägen för den. (*sveper med armen alla medicinerna på nattduksbordet till golvet.*) Ni är frisk, ty ni har viljan. En god vilja är starkare än hela världen. Med den kan ni besegra hela världen. Herr överste, ni kan slå ryssen idag, ty ni vill det. Gör det!

Döbeln (förvånad först, visar sedan ett leende) Det kallar jag en mänsklig präst.

(*stiger upp, omfamnar läkaren och börjar klä sig snabbt.*)

läkaren (öppnar dörren) En tjänare in i sjukrummet! Här har spillts någonting på golvet.

(*En tjänare kommer in med borste och sopskyffel och trasa. Döbeln blir färdigt uniformerad, ler mot läkaren och skyndar iväg.*.)

tjänaren Vad han blev frisk med ens.

läkaren Jag gav honom rätt medicin i rätt ögonblick.

tjänaren Får man fråga vilken?

läkaren Varje militärs drömmedicin: möjligheten till en seger.

Akt III scen 1. Slaget vid Oravais. Kanondån och rökmoln.

Adlercreutz Var är tredje brigaden? Varför får vi inte veta vad som hänt vid Jutas? Vi orkar inte länge till!

Vegesack Retirera, general! Ni underhåller ett meningslöst anfall för länge!

Adlercreutz Vi vet ju ej besked! Det här är kanske vår sista chans och enda chans till seger!

Vegesack Lita på Döbeln! Han klarar sig nog! Men den ryska övermakten är för stor! Detta är inte Siikajoki!

Adlercreutz Jag hade hoppats kunna bryta igenom Kulneffs linjer, men denna gång är oss övermakten för svår och envis.

Vege sack Vi har hållit på på tok för länge! Det här är meningslöst!

(Det bärs sårade på bårar.)

Adlercreutz Stopp! Vem är det där? *(Två soldater sätter ner en bår med den dödligt sårade Wilhelm von Schwerin.)*

Vege sack Det är underlöjtnant Wilhelm von Schwerin, bara femton år gammal.

Adlercreutz Jag vet. Han är dagens hjälte. *(faller på knä vid båren.)* Gör det ont, min son?

Schwerin Har vi vunnit slaget?

Adlercreutz Nej, min son, inte ännu.

Schwerin Då gör det ont.

Vege sack Hans kompani blev avskuret ute på halvön, både von Platen och Cedergren var svårt sårade, men denne unge man räddade kompaniet och bröt sig igenom.

Adlercreutz Jag vet. Du blir general en dag, min son.

Schwerin Inte om ni förlorar slaget.

Adlercreutz Även om vi förlorar slaget kan vi vinna kriget.

Schwerin Inte om vi förlorar slaget. Det vet ni själv, herr general. Ni har ju satsat allt i detta enda slag.

Adlercreutz (med tårar) Det var vår sista chans.

Schwerin Är då kriget förlorat?

Vege sack Inte ännu, pojke. *(tar hand om Adlercreutz och visar bort honom.)*

Schwerin Varför litade ni inte på Döbeln? Varför skickade ni bort tredje brigaden? När Döbeln behöver hjälp så ber han inte om den.

Vege sack Just det, min pojke. Generalen trodde Döbeln var för sjuk för att klara sig.

Schwerin Hur sjuk han än är så är han ändå aldrig för sjuk för att klara sig.

Vege sack Säg det till Klingspor, Klercker och Adlercreutz.

Schwerin Ni tror inte på oss finnar. Ni i Sverige trodde aldrig att vi kunde försvara oss. Ni förde bara krig för syns skull, och därför blev det bara reträtter, medan ni hela tiden höll män som Döbeln, Fieandt och Sandels så långt borta från alla beslut som möjligt. Ni svenskar är feiga!

Vege sack Du är själv svensk, min pojke.

Schwerin Men nu är jag åtminstone finlandssvensk. *(dör)*

Adlercreutz Är han död?

Vege sack Ja.

Adlercreutz Fler som han har dött en grymmare och mera onödig död i större obemärkthet. Vad var då rätt? Att offra tusentals som honom eller att som amiral Cronstedt förråda landet för att bevara dess liv?

Vege sack Er obeslutsamhet passar inte in i ett fältslag, herr general. Tids nog kan ni tänka över era försummelse när ni förlorat krigets viktigaste slag med att grubbla!

Adlercreutz Vad kan vi då göra? Ryssarnas övermakt är för stor....

Vege sack Retirera då åtminstone medan ni har några män kvar!

Adlercreutz Det är det vi knappast har efter sju timmars oavbruten närkamp, och ryssarna bara fortsätter fastän det är natt....

soldater (ropar) Kamenskij anfaller!

(ropet går vidare) Kamenskij anfaller!

Vegeſack Nu är det kört. Kom, general, och genomför reträtten. Vår ammunition är ändå ſlut.

Adlercreutz Detta krig är bara katastrofer....

(De går ut tillsammans. Liket av von Schwerin ligger kvar i krutröken.)

Scen 2. En mäsſ. Idel officerare.

Cronstedt Det är ſlut med oss och ſlut med Finland, och allt är blott fältmarskalkens fel, ſom lämnade vårt Finland helt i ſticket från början.

Aminoff Är det inte ſnarare den klåparen på Sveaborg, din ſläkting, ſom från början skänkte över alla Sveriges trumfkort?

Lode (kommer in) God afton, mina herrar.

Cronstedt Goder afton, gamle Lode.

Vegeſack (kommer in) Ett biſtert väder har vi framför oss, och biſtrare ſkall komma. Ändå har vi redan vintern över oss. Det finns ej mat, ej foder, och fältsjukan är på framåtmarsch.

Aminoff Och Döbeln ligger sjuk ſom vanligt och kreverar av beſvikelse och harm för detta ſtändigt ſämre skötta krigets ſkull.

Cronstedt Vad har vi mer för olyckor att tala om?

Aminoff Den oduglige konungen.

(Adlercreutz kommer in.)

Adlercreutz God afton, mina herrar. Vad ni alla ſer molokna ut. Är det nu tal om fältmarskalkens ſlöhet och inkompetens igen? I ſå fall kan jag ge er en god nyhet. Fältmarskalken är nu pensionerad, och han reſer hem.

Fieandt (buttert) Och vem får vi i ſtället?

Adlercreutz Klercker.

Aminoff Efterträdde inte Klingspor juſt den alltför ålderſtigne Klercker?

Vegeſack Och nu pensioneras Klingspor för att Klercker ſka få ſova på ſin gamla poſt igen?

Fieandt Man byter ut en halt och lytt häſt mot en blind.

Cronstedt Är detta kungens allvar?

Adlercreutz Jag är rädd för det.

Vegeſack Farväl, mitt Finland. Och farväl, mitt Sverige. Hönsen öppnar grindarna till hönsgården för rävarna.

Fieandt Och hundarna ſtår bundna inſtängda i munkorg.

Aminoff Vi har ej ens möjlighet att ſkälla.

Lode Medan tsaren och Napoleon ſkakar hand och krossar världen under ſig.

Adlercreutz Än har vi England och den tappre Sandels.

Fieandt England kom ju aldrig. Efter träffningen vid Oravais ſom ni, herr Adlercreutz, förlorade, har Finland inte längre er att lita till, och Döbeln ligger bara arg och sjuk. Vi har med andra ord blott Sandels.

Lode Det är allt ſom återſtår av duglighet i hela Sveriges rike.

Vegeſack Säg, borde vi ej göra någonting åt ſaken?

Aminoff Som vad då?

Vegeſack Den gode kungen klantar bara hela tiden till det. Om ni viſſte vilka galenskaper ſom han ſtällde till med med den flotta, ſom var Finlands ſiſta hopp i söder! Han forcerade omöjliga konfrontationer och begick allenäſt miſſtag. Han kan inte kriga och agerar ändå ſom diktator. Han är ſlätt omöjlig. Borde vi ej ordna ſå att han blir omplacerad?

(tystnad)

Adlercreutz (med allvar) Herr von Vegesack, vad ni nu säger tänker hela Sverige, men ej någon själ får tala om det. Vi har icke hört vad ni nu här har sagt.

(tystnad)

Fieandt (blossar på sin pipa) Likväl så tror jag, att om Finland överges och faller, så är det på kungens ansvar, och då faller även kungen.

Aminoff Kungen endast skulle alltså kunna rädda Finland?

Lode Skam att Finlands öde skulle bli beroende av världens sämsta kung!

(reser sig arg och går ut.)

Vegesack Den gamle Lode har tyvärr nog rätt.

Adlercreutz Och gör det kanske saken bättre?

Scen 3. Fredriksdal.

Ett väl dukat frukostbord. Sandels och pastorn.

Sandels Ät mera, herr pastor! Man vet icke när nästa mål blir serverat, ty i denna dag börjar kriget på nytt.

Pastorn Ni verkar ta krigets nyaste utbrott och kval ganska lätt, general.

Sandels Vi har slagits ett halvår och aldrig förlorat på allvar. Vi går liksom flisan blott djupare in i ryssdjävulens skinn ju mer otåligt och irriterat han skrapar.

Pastorn Tror ni att ni segrar idag?

Sandels Segern är som en blyg och svåråtkomlig jungfru. Hon undviker nyckfullt sin jägare så länge han håller på, men när han tror att allting är slut och ger upp kan hon plötsligt bli hans genom slumpens och ödets otroliga lekar. Men ät, käre pastor! Forellen är god och madeiran förträfflig! (*dricker*)

Pastorn Och när skulle kriget på nytt bryta ut?

Sandels Precis klockan ett. Det är alla totalt på det klara med. Så vi har ännu en god stund kvar på oss att njuta.

Pastorn Och stämmer då ryssarnas tid överens med den svenska?

Sandels Det måste den göra. Vi är ju i Finland, och här gäller finsk tid för alla. Och solen kan aldrig gå fel. (*torkar sig med servietten om hakan.*)

(*En kurir kommer plötsligt störtande in.*)

kuriren Herr general! Konventionen är bruten! Ej är timmen slagen, men ryssarna anfaller ändå!

Sandels (fortsätter torka sig) Det är furst Dolgoruki. Han är alltid otålig och har för bråttom. En dag kommer han med sitt ständiga jäkt att få hjärtinfarkt och sluta illa! Herr pastor, får det lov att vara en härlig kotlett eller gås? Kanske med litet sås?

Pastorn Jag tror, general, att er närvaro krävs annorstädes än här snart.

Sandels Ja, snart, ja! Men först måste man ju avsluta sin måltid! Det är inte hälsosamt att bryta upp mitt i maten!

kuriren Herr general, får jag bringa tillbaka ett svar?

Sandels Så gärna. (*vänder sig om till kuriren, sittande*) Hälsa Fahlander och Duncker från mig. De kan nog hålla bron i en timme. Och glöm inte Malm.

(*vänder sig tillbaka till frukosten. Kuriren beger sig.*)

Dessa Savolaks män hade nog klarat av hela kriget allena om bara ej konungen funnits och givit besvärliga ständiga kontrabefallningar. Om vi fått svenska armén hit till Savolaks kunde vi säkert ha tagit Sankt Petersburg genast. Men svenskarna sölar och fastnar i skärgårdens gytta och vet inte om vilka män vi har inne i hjärtat av Finland.

Pastorn Säg, borde ni inte ta hand om brigaden nu när ryssen anfaller?

Sandels I sinom tid. Först må vi ha en liten genever.

(*En ny kurir stormar in.*)

kuriren Herr general, ni behövs! Alla undrar var ni håller hus! Alla tror ni är feg!

Sandels (vänder sig om) Stå inte där, karl, och flåsa! Kom in hit till bordet i stället, förse er och låt er väl smaka, sitt ned här och drick, och försök ta det lugnt!

kuriren Men försvaret vid bron håller på att ge vika! Vi väntar blott på er befallning för att sätta in motanfallet!

Sandels (reser sig) Ursäkta mig, pastorn, men klockan begynner att närma sig ett, och patienten kan ej längre vänta. Vi återanknyter till samtalet sedan när jag blivit ledig igen.

(*till kuriren*) Håll för Guds skull igen tills jag kommer! Vi får ej angripa för tidigt!

kuriren Vi väntar på er, general.

Sandels Rid i förväg. Jag kommer. (*kuriren ut.*)

Så är det i krig – ingen rast, ingen ro, bara buller och ofrid med dålig aptit och matsmältning som följd. Det är inte alls hälsosamt.

Pastorn Lycka till vid Virta bro, general.

Sandels Be i stället en bön för de tragiska klumpiga ryssarna. Dem är det synd om, som ej känner Finland och inte vet vad för ett land de har trampat på tårna. (*går*)

Pastorn (lyfter sitt geneverglas till sin mun) För den generalen finns det varken rädsla, bekymmer, krig, nöd eller nederlag. Det finns blott matro, och allt vad som stör den är trivialiteter. Om ändå vårt lands öde var lika lätt som han tar det! (*dricker upp.*)

Akt IV scen 1. Ett fältsjukhus.

Massor av yrande, blödande, trasiga, utmärtrade och smutsiga soldater.

Hurtig Låt mig dö! Låt mig dö! Varför får jag icke dö! Jag har blött ner hela Finland, och ingen tack eller lön får jag för det!

Modig Vi offrade våra liv för Finland och för svenske kungens vilja, och vad fick vi för det? Bara lidanden, ovänlighet och blesyrer, bara helvetesplågor och vinterförkylningar, bara ovänlighet och hårda bud, bara pariastatus och ingenting annat. Finland självt har jagat ut oss emedan vi försvarade Finland!

Stolt Vi är de glömda reservisterna som begick misstaget att överleva. Vi borde ha stannat kvar och blött ihjäl på slagfälten. Och allt är kungens, Klerckers och Klingspors fel, som bad oss retirera när vi borde ha stått på oss, som bad oss stå stilla när vi borde ha anfällt, och som aldrig bad oss segra eller anfalla. Det gjorde bara Döbeln, Sandels och Adlercreutz.

Modig Glöm inte Malm, Duncker och von Fieandt! De kunde tåla nederlag och överleva dem bara för att segra!

Stolt Ack, Malm är fallen, Adlercreutz har svikit oss, han blev till slut lika tveksam som Klingspor och gjorde därför nederlag, och Döbeln blev bara hela tiden sjuk. Sandels och Duncker, förvisso, gjorde alltid väl ifrån sig, men så anförde de också Savolaksbrigaden!

Arm Möllers och Sprengtportens skapelse. Vad gör manne Göran Sprengtporten nu, när han fått sin vilja igenom och Finland är fallet?

Modig Gör gemensam sak med ryssen, förstås! Nämn inte hans namn! Han och Carl Olof Cronstedt och Klercker och Klingspor vare alla lika förbannade! De slet av Sverige dess högra arm och gav den åt ryssarna. Och vad kan ens ryssarna ha för användning av en amputerad högerarm? De förbannade glädjeförstörarna!

Stark Tala inte om dem! De har skändat hela Finland! Deras vanära är Finlands och Sveriges för evigt!

Stursk Vad är det för amputeringsprat ni håller på med? Jag förlorade mitt ben vid Oravais, och armen rykte sedan vid Salmi. Har vi inte haft nog av amputeringar här?

Hurtig De svenska herrarna med kungen i spetsen är bara till för att amputera ihjäl oss. Låt oss hellre få dö!

Stolt Håll med era klagovisor! Läkaren kommer!
(*Doktor Bjerken kommer in på en rond.*)

Bjerken Våldigt vad ni alla vrålar här inne! Har ni inte krigat färdigt snart?

Hurtig Har kungen inte krigat färdigt snart? Skjut honom, och vi får fred!

Bjerken Fred har vi redan. Finland ligger bakom er, men ni lever ännu. Var glada för det.

Hurtig Skjut oss, så blir vi saliga! Till dess kommer vi bara att jämra oss och klaga över hur Sverige har utnyttjat ihjäl oss för ingenting.

Bjerken Var då Jutas ingenting värt? Och inte heller Virta bro? Har ni glömt Siikajoki redan? Upp med hakan, och minns inte bara era dystra stunder!

Hurtig Vad var Siikajoki annat än orsak till Adlercreutz övermod och fåfänga? Vad var Virta bro värt eftersom Sandels efteråt beordrades att dra sig tillbaka? Vad var Jutas värt eftersom vi förlorade vid Oravais? Gå och häng dig, läkare, om du tar kriget i försvar!

Bjerken Jag tar inte kriget i försvar. Jag tar *er* i försvar.

Modig Mot vem? Mot ryssarna? Mot konungen? Konungen har krossat oss, och ryssarna har krossat oss. Vi kan inte längre försvara oss mot någon. Vi är så trasiga att både Finland och Sverige gärna blir av med oss. Låt oss få dö, doktorn! Det är vår enda utväg. Som levande kan vi bara bli dåliga samveten för alla.

Stolt Ryssarna har tagit våra fruar, våra gårdar och våra rättigheter. Svenskarna har tagit vår hälsa och våra liv. Vad har vi kvar att leva för utom döden?

Bjerken Misströsta inte. Efter vintern kommer det alltid en vår.

Stursk Efter kriget borde det komma en fred, men efter detta kriget har det aldrig kommit någon fred.

Hurtig Skjut kungen och tsaren, och vi får kanske fred!

Bjerken Vi har vapenstillestånd just nu.

Modig Vad hjälper det när vi redan har förlorat och utrymt Finland?

Bjerken Jag kom hit till er idag för att liva upp er en smula. Det har kommit en skrivelse från kungen, som skall uppläsas vid alla kårer. Ni är inget undantag.

Hurtig En skrivelse från kungen?

Modig Han har alltså inte glömt oss!

Stolt Än tänker han på sina gamla utslitna soldater! Vad skriver han till oss?

Bjerken Jag vet inte ännu. Jag fick det nyss och har ej ännu hunnit läsa det.
(*öppnar det.*)

Arm Läs det för oss, doktor!

Modig Vi har rätt att få veta vad konungen tänker om oss!

Bjerken (läser och blir förstämnd) Jag är ledsen, men detta hade jag inte väntat mig. Men jag har heller ingen rätt att förtiga för er vad han verkligen skriver.

Stolt Berätta!

Bjerken Han skriver ordagrant: "Härmed giver Hans Majestät sin nådiga tillåtelse för officerarna att under vinterkampanjen bruka opudrat hår."
(*tystnad*)

Modig Opudrat hår? Vad är det?

Arm Det är väl motsatsen till peruk.

Stolt Har du någonsin haft peruk, soldat Arm?
Stursk Jag trodde att puder var något som damer använde.
Stark Du har aldrig varit i någon fin salong, soldat Stursk. Kungen ger sina befallningar endast åt officerare i fina salonger.
Hurtig Fina salonger finns inte i Finland.
Modig De som fanns har blivit nerbrända.
Stolt Finlands fina salonger är numera ryska salonger.
Arm Kungen har bestämt aldrig varit i Finland.
Modig Inte konstigt att han förlorade Finland om han bara tänkte på bruket av opudrat hår i fina salonger.
Stursk Hälsa kungen från oss, herr doktor, att han bör ta av sig huvudet och se efter om han inte har väl mycket sågspån i det.
Bjerkén Jag beklagar, mina gossar, det var inte precis sådana budskap från kungen jag hade väntat mig.
Hurtig Men det var precis vad vi hade väntat. Och en sådan knöl har man skitit blod för! Inte konstigt att man ligger här.
Stolt Låt oss dö för konungen här i våra sängar i lycklig visshet om att han i alla fall tänkte på oss till slut, även om det bara var officerarnas hårpuder.
Modig Inget puder var det ju, Stolt! Glöm inte det!
Stolt Han tänkte alltså på oss även om det bara var officerarnas puderlöshet.
Hurtig Det var bättre. Nu kan vi dö i lugn och ro.
Arm Kungen tänkte på oss till slut.
Stolt Utan puder.
Modig Men bara officerarna.
Stursk Tack för nyheten, doktor!
Bjerkén (skäms) Jag beklagar att den ej var bättre.
Hurtig Den kunde ej ha varit bättre, doktor.
Arm Nu kan vi i frid fara hädan och glömma kungen med gott samvete.
Bjerkén Jag önskar att han fick se er.
Stursk Han skulle få slag och dändimpen och krevera direkt. Kanske det är vad som skulle behövas.
Hurtig Skjut honom och tsaren med! Förrän båda är borta får Finland aldrig fred.
Bjerkén Om jag fick välja mellan ert och konungens sällskap valde jag ert, ty det är åtminstone trevligt, roligt och hälsosamt.
Stursk Tack, doktor. Gå nu.
Hurtig Vi måste smälta konungens hugnande salva.
Bjerkén Jag går men kommer tillbaka och stannar hos er. (*går*)
Modig Om läkarna fått sköta kriget hade det aldrig blivit något krig.
Stolt Jag instämmer. Men det är väl just därför läkarna aldrig fått sköta något krig. De behövs som gatsopare och kloakspolare efteråt.
Hurtig Och dödgrävare.
Stolt Just det.
Modig Dröm om bättre plågor, mina herrar! Jag törnar in och lämnar in om avsked.
Stolt Från tjänsten?
Modig Nej, från konungen, Sverige och livet.
Stursk En gång soldat alltid soldat.
Stark Vi fortsätter slåss för Finland i nästa liv!
Modig Om vi får chansen ja!
Hurtig Håll käften någon gång så att en annan får dö i fred!
Stolt Ska du säga! Så som du håller låda kan ju ingen dö i fred för dig!

Modig Tysta nu och låt oss begrunda konungens väldeliga nåd mot oss i det att han faktiskt låter våra officerare kampera med opudrat hår!

Stark Det är väl århundradets svenska sensation.

Arm Så nådig har väl ingen svensk konung varit sedan Karl XII dirigerade Finlands hädanfärd från Bender.

Stursk Du glömmer Carl Gustav Tessin och hans Finlandsamputering.

Arm Men han var ingen konung.

Stolt Det är heller icke den nuvarande. Han är bara en obegåvad fågelskrämma och en bluff dessutom.

Modig Är det sant att han är avlad av Munchen?

Stark Om han vore det vore han finlandssvensk. Då hade han haft ett hjärta för Finland. Nu hade han inte det. Alltså var han inte oäkta son till Munchen utan till någon annan.

Arm Gustav III var konstig han också.

Modig Men begåvad.

Hurtig Sluta! Sluta! Jag står inte ut! Låt mig få dö! Låt mig få dö! Varför får vi inte dö? Vi har blött ner hela Finland, ingen tack fick vi för det, och ingen vill ändå ha oss längre! Skam över oss för att vi överlevde! Varför kunde ingen ha skjutit oss när vi ännu kunde tro på något och slåss? Här skjuter oss ingen, och ingen kan sköta oss heller. Vi har bara att ruttna ihjäl som landets otacksamma dåliga samveten!

Modig Det är bra, Hurtig! Håll i gång och låt världen veta att vi lever!

Scen 2. En bal i Åbo.

Fina damer med décolletage, massor av fina ryska militärer i granna uniformer, fina ämbetsmän och byråkrater m.m. Alla fjäskar för ryssarna.

borgmästaren Välkommen, herr general! Vilken ära att få se er här på balen!

Kulneff Vilka utsökta tårtor, och vilken bål sedan! Vi trodde att landet var bankrutt! Hur har ni kunnat spara sådana viner och rikedomar genom hela kriget?

borgmästaren Ej endast vinerna och tårtorna, men även damerna!
(*Tre vackra unga fröknar kommer fram och niger fnittrande för Kulneff.*)

Kulneff O vilka damer! Ni riskerar att göra mig galen! Så vackra damer har jag aldrig sett! Har ni sparat dem åt mig?

en dam Det sägs, herr general, att ni gärna dricker en dams skål ur hennes egen sko. Kan ni göra det med mig?

Kulneff Det är ett privilegium, madame! Bjud mig dricka, och jag dricker! Bjud mig älska, och jag älskar! Bjud mig kriga, och jag krigar! Jag är till för att lyda, och min högsta glädje i livet är att få lyda damer! (*tar emot en sko, det hålls bål i den, och Kulneff dricker skon till allas omåttliga förtjusning.*) Vilka skor, vilka damer, vilka tårtor, vilken champagne!

(*försvinner berusad ut i balens yra.*)

borgmästaren Jag hoppas ni är nöjda nu, Sprengtporten.

Sprengtporten De flesta är nöjda. Då är även jag nöjd.

borgmästaren Nöjd med ert verk? Nöjd med detta nationella kryperi för ryssarna? Nöjd med ert livsverk till förräderi?

Sprengtporten Kalla mig inte förrädare. Jag är finsk patriot och ingenting annat. Allt jag någonsin eftersträvat var frihet för i första hand Finland.

borgmästaren Medge att er frihetssträvan kan te sig något förbryllande med tanke på det inkonsekventa i att först hjälpa Gustav III till makten och sedan störta hans sons rike i olycka.

Sprengtporten Jag trodde på Gustav III, och han började bra. Sedan forcerade han sin äventyrspolitik som ingen tyckte om och som var direkt skadlig för alla. Mitt svar var Anjala, vars budskap var frihet. Det var en varning. Men Gustav III lydde den inte. Han fortsatte sin riskabla maktgalenskap som en annan skenande hasardspelare och hade turen att inte förlora Finland i sina vettlösheter. I stället förlorade hans son Finland. Jag gjorde endast Finlands fall mjukt för Finland. Är jag att klandra för att jag alltid satte Finlands rätt till frihet främst?

borgmästaren Finland är omdanat till en rysk provins. Är det för er synonymt med Finlands frihet?

Sprengtporten Jag är en gammal man och ser längre både bakåt och framåt än ni. Redan Karl XII förlorade Finland. Han svek det. Sverige har svikit det sedan dess. Napoleon krävde av tsaren att han skulle ta det för att krossa Sverige. Jag hade ingenting med den saken att göra. Men ända sedan Karl XII:s svek har det gällt för Finland att göra det bästa av saken. Det är precis vad jag har gjort. Vi lever. Vi får vara oss själva. Vi får ha våra svenska lagar och samhällssystem. Vi får ha vårt språk och vår religion. Tsaren är blott en tillfällig förmyndare och beskyddare. Tids nog avstår vi från honom också.

borgmästaren När blir det?

Sprengtporten Det är 109 år sedan Karl XII började svika Finland. 109 år till, och Finland bör vara helt befriat.

borgmästaren Jag hoppas ni har rätt. De flesta i landet är varken glada åt ryssarnas, er eller Carl Olof Cronstedts närvaro i landet. Det öde ni har berett Finland är en belastning för Finland.

Sprengtporten Ändå fjäskar ni för ryssarna och smickrar dem som alla andra tanter och fruntimmer i landet bara för att de har pengar. De ger fan i Sverige nu bara för att Sverige är förlorat, bankrutt och värdelöst.

borgmästaren Ej för pengar, Sprengtporten. Bara för att överleva. Vi vill inte ha inbördeskrig i Finland en gång till.

Sprengtporten Den som försöker motverka det inbjuder det. Bönderna i Savolax ger både ryssen och svensken fan men lever bättre än alla andra i landet, för de är inte rädda. Ni är rädd, herr borgmästare, för ni är etablerad och har makt.

borgmästaren Ni är landets generalguvernör. Ni står över mig.

Sprengtporten En tom titel, så som alla titlar är tomma. Glöm er själv, och tänk på Finland, herr borgmästare. Tror ni jag skulle kunna stå ut med att leva med alla de skymfliga tillmälen som historikerna redan öser över mig om jag inte hade Finland att tänka på?

borgmästaren Ni har annat att tänka på än Finland, Göran Sprengtporten.

Sprengtporten Vad tänker ni på?

borgmästaren På hur ni gjorde Finlands fall mjukt för Finland. Även Cronstedt gjorde fallet mjukt men mer för sig själv än för Finland. Vad blev er belöning, Sprengtporten, utom ryska titlar och ära? Cronstedt behöver tack vare sitt förräderi aldrig frukta någon monetär bankrutt och inte ni heller, förmodar jag.

Sprengtporten Man kan inte göra fallet mjukt för andra om man inte ser till att falla mjukt själv.

borgmästaren Det är det jag menar. Ni och Cronstedt har gjort hela det finländska etablissemanget till tsarens välbärgade men livegna rövslickare.

Sprengtporten Ni hör själv till samma gäng, borgmästaren. Det är bara att hyckla med i diktaturen, så kan det aldrig mera gå en illa ekonomiskt. Så enkelt är det. Och vi klarar våra samveten med att se till att även hela Finland tjänar på det. Så länge Finland inte klagar kan vi i lugn och ro räkna våra pengar och hålla tyst, och alla skall lämna oss i fred.

borgmästaren Utom framtiden.

Sprengtporten Då är vi döda. Skål, borgmästarn! (*dricker honom till. Borgmästaren svarar. Balen fortsätter. Kulneff bär sig åt.*)

Akt V scen 1. Fältsjukhuset. (Som akt IV scen 1.)

Stolt Hurtig stönar inte längre.

Modig Tror ni han är död?

Stursk Ännu en kronisk sängvätare som stupat på sin post.

Arm Han blödde nog ihjäl sig.

Stursk Det är det jag menar.

Stolt Få se hur länge det dröjer innan de bär bort honom.

Modig Han hinner ruttna först. De har så många lik, men de har inga gravar. Tjälén är för hård.

Stursk Pass på! Nu kommer doktorn! Säg ingenting! Vi får se om han går förbi.

Stolt Ska vi slå vad?

Stark Två riksdaler! Jag vinner om doktorn går förbi.

Stolt Topp!

Modig Och om doktorn märker att han är död men ändå låter liket ligga kvar?

Stark Liket bärs nog ut om det bara är dött.

Stark Nu kommer han!

Bjerkén (inträder) God morgon, mina gossar! Så ni lever ännu! Ni ser ut att bli kryare, och våren står för dörren, så det finns anledning att leva. Dessutom har jag märkliga nyheter från Stockholm att meddela.

Modig Gäller det konungen?

Stark Inga nya menlösa direktiv från honom, tack!

Bjerkén Ni kan vara lugna. Han kan ej mer befalla någon. Han är avsatt.

(*Alla reser sig i sängarna.*)

Modig Avsatt?

Stolt Vem har äntligen gjort detta?

Stursk Mer än ett år för sent!

Bjerkén Adlercreutz och Adlersparre. Georg Adlersparre höjde upprorsfanan i Värmland. För att rädda landet från inbördeskrig arresterade Adlercreutz konungen.

Modig Och hur tog konungen det?

Bjerkén Han grep till svärdet och ropade förräderi, men mera blev det inte. Ingen kom till hans försvar, och han blir väl landsförvisad nu.

Stolt Och vem blir kung i stället?

Bjerkén Karl XIII, Gustav III:s bror.

Stursk Den mumien!

Stark Han är värre än Klingspor och Klercker tillsammans.

Modig Nu blir det i alla fall slut på kriget, och vi kan kanske resa hem.

Bjerkén Ännu är det inte fred, fastän både svenskarna och ryssarna vill ha det.

Stolt Och varför inte det? Om alla vill ha fred, varför sluter de då inte fred?

Bjerkén Sverige vill behålla Åland och finska Västerbotten. Ryssarna vill ha Åland och Norrbotten ända till Kalix. Dessutom måste Sverige gå med i Napoleons allians mot England.

Modig (lägger sig ner igen) Då blir det aldrig fred.

Stark Lägg er ner och dö, kamrater. Det är bäst för oss alla, för vi har förlorat Finland, och vem vill se även Sverige gå förlorat?

(*En budbärare kommer in och viskar till doktorn. Doktorn blir askgrå och allvarlig.*)

Stolt Vad är det, doktorn?

Stursk Mera kontusioner i form av konventioner?

Bjerkén Mina gossar, ryssarna har gått över Kvarken och anfallit kusten. Vi har order att omedelbart evakuera Umeå.

Arm (förlamad) Ryssarna?

Modig Gått över Kvarken? I den kylan?

Arm (sjunker tillbaka) De lämnar inte Sverige i fred förrän de fått plundra Stockholm och Göteborg som de plundrade Vasa.

Stolt Men kungen är ju avsatt! Vad mer kan ryssarna ha att frukta och begära av Sverige? Vi är ju slagna ur brädet!

Bjerkén De har även erövrat Torneå, och gamle Cronstedt har gett upp med hela sin återstående armé.

Modig Bara för att vi redan är ihjälplågade njuter de av att plåga oss ännu mera.

Stursk De överföll, stal och våldtog Finland. Nu vill de roffa åt sig resten av världen också bara för att få våldta mera och ständigt flera.

Stark Det är orättvist!

Stolt Kan vi finna oss i detta, gossar?

alla Nej!

Stolt Gör då som jag. (*stiger ur sängen och börjar klä på sig sin gamla trasiga utslitna uniform.*)

Modig Rätt så, fänrik Stolt! (*följer genast hans exempel. Det gör även alla de andra.*)

Bjerkén Men, mina gossar, det går inte för sig! Ni är ju alla sjuka!

Stolt Det är Döbeln också! Ändå står han upp och kämpar ännu! Och med honom står ännu Sandels och Duncker!

Stark Kan ni gå tillräckligt, kamrater?

Stursk Ni får marschera utan mig, bröder. Jag har inga kryckor.

Arm (får med svårighet en primitiv krycka under armen) Jag har en. Det räcker.

Modig Kom då! Till häst, mina herrar!

Stolt (gör honnör för doktorn) Anhåller om permission för tjänstgöring, doktorn.

Bjerkén Beviljas om än motvilligt.

Modig Framåt, gossar! (*Invaliderna marscherar ut.*)

Stursk Jag gick med dem hela vägen från Sveaborg. Vi hemförlovades från Sveaborg men återvände frivilligt till kriget i Österbotten. Vi stod i främsta ledet vid Oravais. Ack att jag inte kan fortsätta marschera!

Bjerkén (sätter sig hos honom) Du har gjort ditt, min gode fanjunkare. Kriget är över. Det återstår bara onödig manspillan.

Stursk Vad är allt krig om inte onödig manspillan?

Bjerkén Ibland är kriget värt segrarna.

Stursk I vårt fall var trots allt segrarna värt kriget.

Bjerkén Tack för dina insatser, min vän. Vi har redan glömt varelser som konungen, Cronstedt och Sprengtporten. Men sådana som ni skall varken Sverige eller Finland någonsin glömma.

Stursk Ändå har ni alla redan glömt gamle Hurtig.

Bjerkén (vänder sig, ser att han är död) Men han har inte glömt oss. Han sjunger om er i himmelen. Eller hur, gamle Stursk? (*klappar honom vänligt.*)

Stursk Det kan vi aldrig veta säkert. Därför föredrar jag att bli omsjungen på jorden, även om det bara blir grodlåt.

Bjerkén Hellre en grodlåt från Norrlands glömda träsk än en ryktbarhet som Cronstedts, konungens, Klingspors och Klerckers.

Stursk Ni borde bli kväkare, doktor.

Bjerkén Nej, min vän, jag håller mig på jorden. Gud är inte i himmelen. Hans verk är livet på jorden. (*reser sig*)

Stursk Tag hand om gamle Hurtig, doktor.

Bjerkén Jag ska se till att han får en värdig begravning. (*går*)

Stursk Ensam kvar, en stympad rest av tapper försvarare av rättens sak mot kränkningens och övervåldets. Det är Sveriges situation idag. O gode Gud, om du fortfarande älskar livet, så hjälp detta arma i smutsen nedtrampade gamla och värdiga rike!

Scen 2. Hörnefors bruksgård, övre våningen, en bankett.

Sandels (reser sig med höjt glas) Slutligen vill jag skåla för ett varmt slut på kriget! Många ärorika drabbningar ha vi utkämpat, och i de flesta har vi gett ryssarna svidande minnesbetor, men nu lär det roligaste vara slut. I norr har vår gamle vän Cronstedt låtit sig skrämmas av ryssen till att ge upp och upplösa Finlands sista armé; men ännu står Savolaxbrigaden på benen, ännu är de bästa kämparna vid liv och samlade, ännu har jag mitt bordssilver och mitt goda kök i behåll; men vi, mina herrar, vi de sista dryga tusen savolaxare, är idag de enda som ännu orkar försvara Finland och slåss för Sveriges ära! Så sant som jag lever, i morgon skall vi angripa ryssarna vid Södermjöle och kasta dem tillbaka rätt över Kvarken! Skål, mina herrar! *alla officerarna* Skål, Sandels!

(*Alla skålar muntert och festligt med varandra och fortsätter festmåltiden. Sandels sätter sig.*)

Duncker inträder i hast, träder fram bakom Sandels och viskar i hans öra.)

Sandels Nej, Zackris, det kan du inte mena! Du måste ha sett spöken! Inte kan du kräva att vi ska avbryta vår sista dagsmåltid för några kringstrykande förkomna ryssars skull! Slå dem på käften och skicka hem dem!

von Essen Vad är det om?

Sandels Vår vän Duncker här påstår att han sett ryssar i snåren.

von Essen Omöjligt.

Sandels Kom tillbaka när du har bättre nyheter, Zackris. Skräm opp de ryssar du ser så att de ränner hem till Sibirien. Du om någon kan skrämma dem. Ha-ha-ha! (*skrattar torrt. Allmän munterhet.*)

Duncker (eldröd) Jag försäkrar er, att jag vet, att när en ryss syns, så vimlar det av dem i buskarna! Och har de väl börjat vimla är det svårt att skaka sig av dem!

Sandels Du är drucken, Zackris. Kriget har gått dig på hjärnan. Ta det inte så allvarligt.

von Törne (reser sig) Överstelöjtnant Duncker torde väl vid det här laget veta att det enda generalmajoren rakt inte tål är att bli störd i sin middag.

Duncker Och ni veteraner från Finland borde väl vid det här laget veta att om inte vi slår tillbaka mot ryssen så gör ingen annan det heller!

(*går uppretad och smäller igen dörren bakom sig.*)

Sandels (lugnt) Som sagt var, i morgon slår vi ryssen, och om de är många och kommer för nära får vi väl slå dem desto mera ordentligt. Skål, mina herrar! Ingen ryss i världen skall någonsin få störa vår middagsrutin! (*höjer sitt glas. Alla skålar och fortsätter middagen. Plötsligt utbryter det skottlossning utanför. Alla sätter i halsen och kommer av sig, rusar upp, rusar till fönstren, etc., allt i stor förvirring.*)

Sandels (kastar förtrytsamt bort sin serviett) Fördömt också! Nu är middagen förstörd. (*reser sig lugnt*) Till häst, mina herrar! Ryssarna har denna gång faktiskt lyckats förgifta vår middag! (*allmänt uppbrott.*)

Scen 3. Vid Hörnefors landsvägsbro.

Duncker håller stånd bakom en brädstapel med sina jägare. Elden är intensiv.

von Gerdt Herr överstelöjtnant, de våra är räddade. Ni behöver inte uppehålla elden längre. (*Under det följande underhåller Duncker oavbrutet elden.*)

Duncker (vredgat) Har jag kanske fått order om att retirera? (*fortsätter skjuta.*)

von Gerdt Österbottningarna har retirerat. Ingenting skyddar er längre. Ni måste tänka på er själv och era män!

Duncker Om österbottningarna springer, så går savolaxarna desto långsammare! Jag har inte fått order om att retirera! Jag är trött på att retirera! Vi har retirerat genom hela Finland till ingen nytta! Någon gång vill jag stanna kvar och slåss!

von Gerdt Ni ensam kan inte stå emot hela Ryssland.

Duncker Och varför inte det?

von Gerdt Ni är ju nästan ensam!

Duncker Ensam? Vad är det? Jag har fru och barn i det förryskade Finland! Jag har alla mina hundratusen förlorade kamrater och landsmän i sina gravar i Finland! Ryssarna där har ställt till alltsammans! Jag är inte ensam! Jag har alla världens ryssar omkring mig!

von Gerdt Var inte oresonlig nu, Duncker! Det är dumdristigt att stanna!

Duncker Är det bättre att dra sig tillbaka? Vet du vad Sandels skrek till mig när han red förbi med sin packvagn, som jag gav honom tid att rädda? Han ropade: "Är du feg, Duncker?" Bara för att jag tog betäckning bakom brädstapeln! Jag sprang alltid i första ledet! Sandels tänkte allt mest bara på sin mage! Adlercreutz var lika pessimistisk som Klingspor och Klercker! Bara Döbeln gav aldrig upp och vek aldrig tillbaka! Bara Döbeln! Alla de andra gick åt fanders! Jag ger mig aldrig!

von Gerdt Krigsgalning! (*ger sig iväg.*)

Duncker Käringpojke! (*fortsätter skjuta.*)

Montgomery (inträder i röken) Ni är omringade!

Duncker Är det du, adjutant? Du red nästan rakt över mig! Hur mår Sandels? Äter han ännu?

Montgomery Hans order är att ni måste skyndsamt verkställa ert återtag! Det är ingen tid att förlora!

Duncker (hånfullt) Befaller Sandels reträtt nu igen? Det hade han sluppit göra om han tagit min varning på allvar!

Montgomery Han begick ett fel och är misslynt. Men nu måste ni rädda er!

Duncker Han förargar väl sig över att han måste låta ryssarna fortsätta hans måltid. Hur mycket bordssilver förlorade han?

Montgomery Allt. Kom nu!

Duncker Låt mig först få avrätta Sveriges och Finlands kroniskt våldgästande ryssar!

Montgomery Krigsgalning! (*ger sig av.*)

Duncker Nej, krigslärd! (skjuter) Krigsveteran! (skjuter) Hårt uppfostrad rysshatare! (skjuter) Försvare av liv, hem och land! (skjuter) Familjefar! (skjuter) Våldtagen patriot! (skjuter) Finlandsälskare! (skjuter) Frihetsälskare! (skjuter) Hatare av orättvisan! (skjuter) Fri man! (skjuter)

en rysk officer Ge er, Duncker! Ni är kringränd!

Duncker Är det självaste kamrat Karpenhoff?

Karpenhoff Jag vill skona ert liv!

Duncker Varför tog ni då Finlands? (skjuter)

Karpenhoff (till de sina) Han är desperat. Skjut ner honom. (Elden intensifieras.)

Duncker (blir träffad i armen) Ja, skjut mig! Våldta mig! Förbruka mig! Döda mig! Låt mig få dö för Finland! (vacklar fram blödande.)

Jag har givit allt utom livet! Skjut mig! Låt mig få slippa överleva Finlands fall och Sveriges vanära!

en svensk soldat Rädda honom! (Flera svenskar störtar fram för att rädda Duncker. Elden bryter lös ännu intensivare. Flera av svenskarna såras och dödas och faller.)

Karpenhoff Håll!

Duncker (träffad i veka livet) För sent! Varför fick jag dö för sent! (faller)

Karpenhoff Han är fallen! En bår, fort! Inställ elden!

(Flera ryssar kommer fram, två med en bår.)

Lever han?

en fältskär Nätt och jämnt.

Duncker (vaknar till) Argillander, är du där?

Argillander (finsk soldat) Ja, Zackris. Jag är här.

Duncker Om du kommer hem någon gång, så hälsa min hustru och min gosse.

Argillander Ja, Zackris. Lita på det. Men du hinner hem före mig.

Duncker Säg till dem, att detta ha de önskat, och de må nu vara nöjda.

Karpenhoff Vilka menar han med "de"?

Argillander Jag vet inte.

Karpenhoff Inte kan ju svenskarna ha velat det. Inte ville ryssarna det heller. Måne han mena tsaren och Napoleon?

Argillander Kanske det. Det får vi aldrig veta. Han är död.

Karpenhoff För bort honom. (tar av hatten) Jag beklagar denna hårda förödande strid. Men det kanske var krigets sista.

Argillander Skam över oss för att den första någonsin kom till stånd.

Karpenhoff (tar honom om armen) Det var vårt fel. Tsaren kommenderade oss. Vi hade inget val.

Argillander Och Napoleon kommenderade tsaren. Men vem kommenderade Napoleon?

Karpenhoff Snart blir Napoleon och tsaren fiender.

Argillander För sent för oss. Finland är redan slaktat och styckat.

Karpenhoff (böjer huvudet) Jag beklagar.

Argillander Jag med.

(De skakar hand. Båren med Dunckers lik förs bort.
Böjda huvuden och allmän beklämning.)

Slut.

(2-7.6.1992)